

нейтральної емоційності, експліцитності); критерій *стислості* (оцінка умінь компресувати інформацію та виділяти головне).

Список використаних джерел:

1. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови: навч. посіб. / Г. С. Онуфрієнко. – К.: «Центр навчальної літератури», 2006. – 312 с.
2. Сафонова Н. М. Студентська наукова стаття: методичні рекомендації до мовленнєвого оформлення структурних елементів / Н. М. Сафонова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. – 2013. – № 9 (2). – С. 66-75. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vluf_2013_9\(2\)_14.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vluf_2013_9(2)_14.pdf)

Радченко О.О.

студентка,

Науковий керівник: Шевцова Н.О.

викладач кафедри германської філології,

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ГОВОРІННІ В УЧНІВ 11 КЛАСУ ЗНЗ

Сучасні процеси інтеграції України до Європи зумовили гостроту соціального замовлення на оволодіння іноземною мовою (ІМ) як засобом міжкультурного спілкування. Якісно сформована німецькомовна компетентність (НМК) у говорінні дозволить уникнути мовних бар'єрів та інших перепон у спілкуванні та в подальшій роботі з НМ. Проте, у процесі формування і розвитку іншомовних навичок та вмінь необхідно враховувати психолінгвістичні особливості говоріння, які суттєво впливають на якість навчання німецької мови (НМ) в учнів 11 класів ЗНЗ.

Аналіз методичної літератури показав, що попередньо питанням іншомовної компетенції у говорінні займалися І.Л. Бім, С.Ю. Ніколаєва, О.М. Соловова [1, с. 4-8; 5, с. 118; 6, с. 76] Процеси породження і сприймання мовлення вивчалися такими вченими-психолінгвістами, психофізіологами, психологами як І.О.Зимня, О.О.Леонт'єв [4, с. 13; 3, с. 5 – 7]. Психологічний аспект вивчали М.І. Жинкін, І.О. Зимня, О.О. Леонт'єв, Є.І. Пассов [2, с. 27; 4, с. 45; 7, с. 43]. В.А. Бухбіндер та Е.П. Шубін вивчали ситуативність мовлення [10, с. 55].

Актуальність нашого дослідження зумовлена необхідністю визначення сукупності психолінгвістичних передумов, які сприяли б ефективному формуванню НМК у говорінні в учнів 11 класу ЗНЗ. Метою нашої статті є психолінгвістичне обґрунтування передумов процесі формування НМК у говорінні в учнів 11 класу ЗНЗ.

Говоріння є продуктивним видом мовленнєвої діяльності, за допомогою якого здійснюється усне вербальне спілкування. Навчання говоріння передбачає розвиток умінь діалогічного (ДМ) та монологічного мовлення (ММ).

ДМ є формою мовлення, при якій відбувається безпосередній обмін висловлюваннями між двома або кількома особами. Саме в 11 класі ми вважаємо доцільним переходити до такої форми ДМ як полілог, навчання якого поряд з навчанням діалогу буде відбуватися у декілька етапів. Слідом за Г.М. Уайзером основними етапами навчання ДМ в 11 класі вважаємо презентацію ситуації за допомогою словесного пояснення чи технічних засобів навчання; презентацію діалогу в звуковій та графічній формі; засвоєння мовного матеріалу діалогу [9, с. 74]. Лінгвістичні труднощі навчання ДМ вважаємо доцільним долати переважно за допомогою опор, діалогів-зразків. Психологічні труднощі, які спричиняють мовний бар'єр, доцільно долати за допомогою створення невимушеного психологічного клімату серед учнів та вибором співрозмовників для роботи у групах.

При навчанні німецькомовного ДМ у 11 класі використовуються різні види діалогів і форми роботи з ними: діалог-інсценівка, бесіда учнів між собою і з викладачем, парна та групова. У процесі виконання вправ формуються вміння: запитувати інформацію, адекватно реагувати на репліку співрозмовника, вживати штампи діалогічного мовлення, комбінувати репліки при побудові діалогу. Наведемо приклад вправи на створення власних діалогів-домовленості на основі запропонованої комунікативної ситуації.

Вправа 1.

Тип: комунікативна, продуктивна

Вид: створення діалогу-домовленості

Мета: навчити учнів створювати діалог-домовленість

Режим виконання: вправа виконується в режимі одночасної роботи учнів в парах на місцях, проте ефективніше буде використати прийом «натовп». Дві-три пари учнів мають виступити перед класом.

Завдання-інструкція: *Sie sind ein berühmter deutscher Producer. Bitten Sie die Musiker, ein neues Programm in der Ukraine zu machen. Sie müssen entsprechende Lieder auswählen. Vereinbaren Sie sich dahin, in welchen Städten sie spielen und wann.*

Перейдемо до розгляду навчання німецькомовного ММ учнів 11 класу. ММ є формою мовлення, яка звернена до одного або групи слухачів, на відміну від ДМ, вона характеризується своєю розгорненістю, що пов'язано з прагненням широко охопити тематичний зміст висловлювання, наявністю поширених конструкцій.

Навчання ММ учнів 11 класу відбувається у три етапи. На першому виробляються мовні автоматизми на основі імітативної, асоціативної промови, промови-висловлювання. На другому етапі вчать відбору мовних засобів, що відповідають меті комунікації. Третій етап спрямований на розвиток умінь ініціативної мови.

Наведемо приклад вправи з навчання учнів 11 класу створювати монологічні висловлювання текстового рівня різних функціонально-смыслових типів мовлення в обсязі, який передбачений Програмою.

Вправа 1.

Тип: комунікативна, продуктивна.

Вид: повідомлення фактів, явищ, положень, нової інформації.

Мета: навчити створювати монолог-опис.

Завдання-інструкція: *Sie sind Geographielehrer in einer deutschen Schule. Informieren Sie Ihre Schüler über die geographische Lage Ihres Landes mit Hilfe der geografischen Karten von Westeuropa.*

У процесі виконання вправ штучні опори, як правило, не використовуються. Проте в окремих випадках застосування вербальних штучних опор є доцільним: можна записати власні імена, географічні назви, цифри на окремих картках для кожного учня чи дощці для всієї групи. Використання зображальних опор має бути природним. Так, коли описується географічне положення країни, мова якої вивчається доцільним буде використання географічної карти з написами німецькою мовою.

Вважаємо доцільним розглянути психологічні особливості говоріння та конкретизувати їх для ДМ на прикладі теми «*Ferien*» в 11 класі:

Першою особливістю є вмотивованість. Завданням вчителя є створення сприятливої атмосфери для виникнення природного мотиву при побудові діалогів та монологів шляхом створення природних комунікативних ситуацій, що будуть стимулювати учнів до мовлення [3, с. 39; 4, с. 48; 5, с. 147]. Наведемо приклад природної комунікативної ситуації для навчання учнів 11 класу німецькомовного ДМ: *Sie haben eine Menge Geschenk zu Weihnachten erhalten. Sprechen Sie mit Ihrem Freund darüber, erzählen was Sie bekommen haben.*

Друга особливість – зверненість. Говоріння передбачає зоровий контакт із співрозмовником, що доповнюється позамовними засобами спілкування, такими як міміка та жести [4, с. 49; 5, с. 147]. Отже, необхідно звертати увагу учнів на необхідність підтримувати зоровий контакт із співрозмовником, слідкувати за застосуванням міміки та жестів. Наприклад, завдання може бути таким: *Gefällt Ihnen das Geschenk? Sagen Sie Ihrem Freund, was Sie als Geschenk bekommen wollen. Gebrauchen Sie in der Rede Mimik und Gestik.*

Третьою особливістю є ситуативність. Зміст говоріння можна зрозуміти лише з урахуванням тієї ситуації, в якій воно здійснюється [5, с. 147; 8, с. 50-60]. Наприклад, комунікативна ситуація розпитування вчителем учнів про минулі канікули.

Четверта особливість – емоційна забарвленість. Мовець передає свої почуття, думки, ставлення до того, про що йдеться. Для того, щоб говоріння було емоційно забарвленим, необхідно слухати, повторювати та вивчати на пам'ять автентичні діалоги, монологи, лексику [5, с. 147]. Досягнути емоційної забарвленості мовлення допоможе вправа, що має таке завдання: *Sie hören einen Dialog zwischen den Freunden, die Deutschland nach Weihnachten besuchen wollen. Hören Sie zu und sprechen Sie nach, ahmen Sie die Intonation nach.*

Перейдемо до розгляду лінгвістичних особливостей говоріння на прикладі ДМ.

Для мовлення учнів 11 класу повинна бути притаманна еліптичність, яка, як зазначають методисти, виявляється у редукації та стягненні звуків

[5, с. 154-156]. Наприклад: *Was [ist] nun? [Ich wünsche Ihnen einen] Guten Morgen! [Führt] Noch jemand ohne Fahrschein? [Möchten Sie] Sonst noch was?*

Наявність готових мовленнєвих одиниць (мовленнєві кліше, стереотипи) для висловлень вдячності, обміну привітаннями, поздоровленнями, а також для привернення уваги співрозмовників або слухачів є іншою суттєвою характеристикою [5, с. 156]. Наприклад: *Guten Appetit! Guten Tag! Also wissen Sie... Darf ich mich vorstellen?*

Слова-заповнювачі пауз слугують для підтримки розмови [5, с. 154-156;]. *Gut, also, ja, aha, ach so! Na, Na und? Wissen Sie, ich meine/denke...*

Отже, ми проаналізували психолінгвістичні особливості ДМ та ММ та виділили 4 психологічних (вмотивованість, зверненість, ситуативність, емоційне забарвлення) та 3 основні лінгвістичні особливості (еліптичність, наявність готових мовленнєвих одиниць, слова-заповнювачі пауз) німецькомовного говоріння в 11 класі, вважаємо мету статі досягнутою.

Подальшим завданням вважаємо сформулювати методичні рекомендації щодо оцінювання рівня сформованості німецькомовної компетентності в говорінні в учнів 11 класу ЗНЗ.

Список використаних джерел:

1. Бим И. Л., Биболетова М. З. Иностранный язык в системе школьного филологического образования / И. Л. Бим, М. З. Биболетова // Иностранные языки в школе. – 2009. – № 1. – С. 4-8.
2. Жинкин Н. И. Механизмы речи / Николай Иванович Жинкин. – Москва: АПН РСФСР, 1958. – 307 с.
3. Зимняя И. А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке / Ирина Алексеевна Зимняя. – Москва: Наука, 1988. – 211 с.
4. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность / Алексей Алексеевич Леонтьев. – Москва: Просвещение, 1969. – 214 с.
5. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
6. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Ефим Израилевич Пассов. – Москва: Русский язык, 1989. – 276 с.
7. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам: Базовый курс лекций: Пособие для студентов пед. вузов и учителей / Елена Николаевна Соловова. – Москва: Просвещение, 2002. – 239 с.
8. Шатилов С. Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе / Сергей Филиппович Шатилов. – Москва: Просвещение, 1986. – 222 с.
9. Уайзер Г. М. Развитие устной речи на английском языке: V-VIII кл. / Г. М. Уайзер, А. Д. Климентенко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1972. – 176 с.
10. Шубин Э. П. Языковая коммуникация и обучение иностранным языкам / Эммануил Петрович Шубин. – Москва: Просвещение, 1972. – 350 с.